

Summo adspirante Numine
MELETEMA

DE

**SUPERSTI-
TIONIBUS IN
PATRIA,**

*Venia Ampl. Fac. Philos. in Reg. Acad. Aboënsi,
Sub PRÆSIDIO*

Viri Maxime Reverendi atque Celeberrimi

**DN. JOHANNIS
BROWALLII,**

**S. S. Theol. Doct. ac Scient. Nat. Prof. Reg. & Ord.
publico bonorum examini modeste submittit**

STIPENDIARIUS REGIUS

LAURENTIUS TROLLE

OSTRO-GOTHUS.

In audit. max. die XI. Maji, Anni MDCCXLV.

Horis ante meridiem solitis.

ABOÆ, Excud JOH. KIÆMPE, Reg. Acad. Typogr.

Ed. Bage.

S:æ R:æ, Mitis

MAGNÆ FIDEI VIRO,

Reverendissimo Patri ac Domino

Dn. ANDRÆ OL. RHYZELIO,

S. Theologiæ Doctori, Diœceseos Lincop. Episcopo,
Consist. Ecclesiast. Præsidi, Reg. Gymnasil Schola-
rumque Ephoro eminentissimo, Gravissimo.

MÆCENATI SUMMO.

Max. Rev. atque

Dn. PETRO

S. S. Theolog. Doctori Celeber, Diœceseos
Consist. Eccles. Pro-

MÆCENATI

Ignoscite, Mæcenates Maximi, quod magnificas fores
fuisse, nisi gratia singularis & favor, quo omnes Mu-
plex obsecro, ut inter clientes Vestros, me, fortunam
ce commendantem, infimo patiamini esse loco, & hæc piissi-
bus oblata baud dedignemini. Meum erit quod vixero
frorumque flore ac incolumitate sollicitare. Vivatis Ec-
clesiæ & mihi Vestrorum clientulorum humillimo faven-
felicitatis terrena satietate facta, tandem in celis æternum viva-
gar sibi is le-

SUMMORUM NOMI.

Clients de.
LAURENT.

S.æ R.æ M:tis
MAGNÆ FIDEI VIRO

Generosissimo Baroni ac Domino.

Dn. ADOL. HERM WRANGEL,
Regiæ Legionis Equestris Chiliarchæ locum te-
nenti inclyto ac maxime
tirenuo.

MÆCENATI MAXIMO.

Amplissimo VIRO,

FILENIO,

Lincopensi. Archi-Præpol. dignissimo, Ven.
Præf. æquissimo.

OPTIMO.

*Vestras tenuis mea Musa pulset; sed id profecto non ausa
sacrum cultores amplectimini animo adiecisset fiduciam. Sup-
plicem Vobis, Mæcenates Maximi, post DEUM, uni-
versam thura, oppido licet parva, Magnis Vestris Nomini-
summi cœli Monarcham calidis suspiriis pro Vestra Ve-
lestæ & Reipublicæ, vivatis Vestris diutissime & vigeatis,
tissimis Promotores & Patroni Maximi, & vite æ-
tis. Hoc est quod pio opto voveo; zela, qui sum, pergere dum co-
gis Lybina iter*

NUM VESTRORUM.

devotissimus

TROLLE.

Seiner Kaysrl. Hohelt von Rußland
Getreuen Diener und Capitain, bey einem Infanterie
Regimente,

Dem Wohlgebornen Herren/
Hrn. CARL JOH. FAHNEHIELM.

Dem Edlen und Hochwellen Herren /
Hrn. HARALD MAGN. WIESEL,
Wohlbestohren Land-Richtern / über den nördlichen
und Südlichen Wedboischen distrikt in Smoland.

Meine Vornach-

In jedes land und volck hatt esones thun und sitten
Je länger rückwärts wir in vorgezeiten geh'n /
Je mehr wirdt Aberglaub und grobes zung gelitten.
Je dunckel wirdt die nacht worin die menschen stehn.
Verbotner künste sehar sich harte eingerissen
Sie thaten was ein Christ nicht nennet ohne schen/
Sie glauben: das man kan durch Aberglauben wissen /
Wo ein verlohren ding Doch hingekommen seyn.
Sie wolten künfftig's glück / auch vielmahls Prophezehen.
Sie schlieffen guten wind / in zauberknoten ein.

EUER WDHGEB.

demüthiger
LAURENT.

Seiner Königl. Majest.
Gerrenen öfener und Capitain bey dem Nöhländischen
Cavallerie Regiment

**Dem Edlen und Wohlgebornen Herrn/
Herrn JOHAN BORGSTRÖM.**

**Dem Edlen und Hochachtbaren Herrn
Herrn ANDERS ALMQVIST,**

**Land-Camererern des Jönköpingschen
Gouvernementz.**

me GEMNER!

Mit unglück pfliegen sie auff ihre f. inde dräuen;
Dass gute glück sei auch auff ihr winck fertig Senn.
Ich geh mit fleiß vorbei viel andre wunder=sachen/
So fremdes Heyden volck im finsternis gethan.
Ich seh: wie eben dass auch unsre Altern machen;
Und dass man irist da von noch überbleibsel ann.
Die zehen zeugen es/ so sich demüthig legen/
Egyptische Gönner hier vor Eure augen hin/
EDD geb' Euch überflus den reichen himmels segem
Und gönnet mir fort hin die ehre dass ich bin/

und WOHL EDD.

diener

TROLLE.

Viro admodum Rever. atque Praclarissimo

DN. MAG. BOTVIDO LIVIN

Ecclesiæ Sæbyensis in Smolandia Pastori meritissimo, & vicini Districtus Præpos. digniss. Patrono quovis cultu observantiæ devenerando.

Adm. Rever. & Praclariss. Dominis

S. Theol. & Philosophiæ Lectoribus in Regio Gymnasio Lincopensi dextrarum, Collegiiqve ibidem Ecclesiastici Adlesoribus prudentissimis Promotoribus omni animi reverentia prosequendis.

Specrata integritatis præbitatisque Viro

DN. SVENONI LIUNGQVIST,

In Boreali & australi Wedbo territorii Prætori accuratissimo, Fautori ac Evergetæ jugiter colendo.

Nobili strenuoque viro

DN. PETRO LINDBERG,

Ad Cohortem Legionis equestris Smolandensis Designatori hospitii perindustrio, Fautori propensissimo.

S*pecimen hocce Academicum, rudi licet Minervæ elaboratum, optimis in gratissimi animi tesseram, ob beneficia mnigene felicitat.*

Honoratiss. N. N.

Cultor obser.
LAURENT.

Viro admodum. Rever. atque præclarissimo

Dn. JOHANNI AMNELL

**In Samuëla Pastori vigilantissimo & adjacentis
districtus Præpos. laudatissimo, Fautori pia
mente colendo.**

Viro admod. Reverendo atque præclarissimo

Dn. Mag. DANIELI GRUE,

**Ecclesiæ quæ DEO in Adelsö colligitur Pastori
longe meritissimo, olim Præceptori Fideliss. omni
honoris cultu prosequendo.**

Plurimum Reverendo atque Clarissimo Domino

ANDRÆ HERTZMAN,

**Pastori Legionis Pedestris Calmariensis vigilantiss.
Fautori singulariter honorando.**

Viro perquam Rever. atque Doctissimo.

Dn. NICOLAO JURINGIO,

**Verbi Divini Communiſtro in Söby vigilantissimo,
Fautori & amico certissimo.**

**Vobis Promotoribus, Benefactoribus ac Fautoribus,
in se suosque collata, reverenter & officiose dedicat, cum o-
mnis adpreccatione**

V. V.

tantissimus

TROLLE,

Till Herr Respondenten

Wår Högstärkste Informator!

Nyliga Posten har oss, hwad långst wi måntade meddelat,
Har i hunnit wåhl, hwad I så långtadt od. trångtadt,
At ge fram det fram, som lyser i minne i sijnle.
Hwad det sågnat mig jag tror mig icke beskrifwa,
Wille dn jag af nit EHR sit och spara beröma;
Dock den och har utaf hwar sitt los och wunnit, och hunnit
Dit, ther dygd sig para och flög, ther wisla bepröfva,
Hwad med Konst är gjordt, med wett utaf EDER od andra.
Himmelen här, lär berföre wåhl EHR idbna, bekröna,
Gedan od sidst ewizliga wilt störr' ähva bestidra.
Men R M W A N, och dehla iagen den sågnad och hugnad,
Att I och med fart, nu snart EHR wisla förwuna,
Då wi så wårt nöge igen det förra här icke,
Då EHR wisas skall, att EHR wi hafwa i minne.

Östergötland Den 29. Marti

1745.

På Samtel. mine Bröders
wågnar

AXEL JOH. FAHNEHIELM.

§. I.

Nomenclatio *superstitionis* latis est controversa: *CICERO* Lib. II. de *natura Deorum* *superstitio-*
los appellatos dicit, qui totos dies prece-
bantur & immolabant, ut liberi sui sibi *su-*
perstites essent; licet illud nomen latius postea patuerit. E-
am vero sententiam multo apparatu refutat *LACTAN-*
TIUS Lib. 4. *Divin. inst. de vera sapientia* Cap. 28.
pag. mihi 349. seq. & putat *superstitiosos* dici, qui
superstitem memoriam defunctorum colunt, aut qui *paren-*
tibus suis *superstites* celebrant imagines eorum domi-
tarnquam Deos penates. Nam qui novos sibi ri-
tus assumebant, ut in Deorum vicem mortuos
honorarent, quos ex hominibus in cælum rece-
ptos putabant, hos *superstitiosos* vocabant: eos ve-
ro, qui publicos & antiquos Deos colerent reli-
giosos; unde *VIRGIL* 8. *Æn. Vana superstitio veterum-*
que ignara Deorum. Sed cum veteres quoque De-
os inveniamus eodem modo consecratos esse post-
eritum, *superstitiosi* ergo, qui multos ac falsos De-

“os colunt; nos autem *religiosi* qui uni & vero Deo supplicamus, *SERVIUS* vero ad citatum *VIRGILIUM* locum: a superstite *superstitio* dicta, quæ anicula-
 rum propria est, quæ multis per ætatem super-
 stites sunt, & quæ rebus inanibus addictæ, dum
 volunt videri nimis religiosæ, superstitiosæ fiunt,
 & ita delirant. *CALEP.* Lex. pag. 1318. *LUCRETII*
 versus quidam lib. I. alii de nomenclatura superstitionis
 sententiæ occasionem dederunt: Secundum *LUCRETIUM*,
SERVIUS inquit, superstitionis est superstanti-
 tium rerum, id est: cœlestium & divinarum, quæ
 super nos stant inanis & superfluous timor: ac *OB-*
GIFANIUS: Superstitio *LUCRETIO* videtur dicta, quod su-
 perstet vel superinstet mortalibus horribili aspectu; qui qui-
 dem una cum auctore suo cometas aliaque cœli
 portenta respexisse videtur, *BECKMANNUS* de Orig. Lat.
 Ling. pag. 1064. derivationem quidem vocis extra
 controversiam ponit, analogia, inquit, hæc est: ut
 a statum statio, ita a superstitum superstitionis; sed causam
 istius deductionis dubiam esse asserit; tamen si
 verbum putemus ipsum, superstitionem nominatam ex
 his, quæ insuper vel desuper instant & imminet, adeoque
 metu superiorum homines percellunt, existimat; quæ cum
 denominatione convenire voces Græcæ judicantur
δεισιδαιμονία & *σπασμασία*; Danis dicitur *øvertroe*, quando
 credimus vel timemus quæ superflua sunt; Svet-
 wantro & *ſfräck*/ Germ. aberglaube.

§. II.

Lites autem has etymologicas componere nostri
 non

non est instituti; sed suo quemvis abundare sensu facile permittimus, modo de notione superstitionis conveniat. *THEOPHRASTUS* in Char. *δεισιδαιμονία* definit per *δειλαίαν πρὸς τὸ δαιμόνιον*, Ubi *IS. CASAUBONUS* observat voce *δαιμόνιον* *THEOPHRASTUM* complecti & DEOS & δαίμονες & quidquid divinitatis esse particeps male sana putavit antiquitas; & præterea: *δειλαία* significare metum alium ab eo, qui pios decet: scite enim *VARRO* apud *AUGUSTINUM* dicebat, Deum à religioso vereri, a superstizioso timeri. Superstitionem autem pro Atheismi opposito & altero pietatis sive religionis extremo agnoscunt scriptores communiter, adeo ut ipse nefarius *TOLANDUS* atheismum & superstitionem animorum Scyllæ & charybdi assimilet; & extrema hæc tam vitanda, quam sequendam, quæ in medio sita est religionem pronunciet. *Adeisid.* p. 79. Superstitionem præposteram atque perversam Deum colendi rationem. *J. FR. BUDDEUS* definit in *Theol. de ath.* & *sup.* p. 649. *LIMBORCHIIUS* larvatam seu fucatam religionem dicit, aut ineptum & fucatum in religione cultum, extra manifestam idololatriam. *Theol. Christ.* p. 520. Sub generali igitur superstitionis titulo alii idololatriam quoque complectuntur, alii vero eandem inde excludunt & potius cum atheismo & impietate combinant; ut *LIMBORCHIIUS* lib. cit. *BUDDEUS* vero in thesibus cit. idololatriam ut superstitionis speciem tradit, & in *Theol. Mor.* p. 414. sp. superstitionem duplicem statuit, quæ cir-

ea *objectum*, & quæ circa *modum* cultus religiosi errat; hæc strictiori sensu *superstitio* & *divinationia*, illa *idololatria* vocatur. Et protecto, siue originem & naturam idololatriæ, de qua consulatur J. Fr. Buddei *Hist. Eccl. vet. Test. par. I. lect. II. §. XII. p. 193. seq.* siue usum vocabuli superstitionis antiquissimum consideremus, magna inter easdem intercedit cognatio, ut rectius omnino conjungantur quam invicem opponantur.

§. III.

Plurimas igitur numero superstitionum species dari nemini poterit esse dubium. Perfectum autem earundem catalogum pertexere & prolixi foret operis & à proposito nostro alienum. *BUDDEUS* duas ut audivimus, superstitionis, quæ cultū numinis directe concernunt, classes constituit, quarum prior circa *objectum* cultus errat, & idololatriam completitur *crassiorem* atque *subtiliorem*, cuius iterum species plurimæ sunt; cont. *BUDD. Hist. Eccl. V. T. I. c. ejusd. Theol. m. r. I. c. GERH. JOH. VOSSII* Idolol. gent. *PEL. JURIEU* *Hist. critique des & dogmes des cultes &c.* *JO. SELDEN.* de *Dis. Syri.* *DANHAËRI* Colleg. decalog. ad prim. Præc. aliosque. Sunt & qui *magiam* ac *divinatorias artes* ad idololatriam referunt, utpote *Theologi* quamplurimi nostrates; cont. *BUDDEI. Theol. moral. I. c.* & ibi citatos *JO. FILESACUM* diss. de *Idololatria magica*, ac *Cass. PEUCERUM* de *var. divin. generibus*. Idem vero sæpius laudatus *BUDDEUS* in *Theol. de ath. & superst.* aliter procedit

dit; cuius & nos ordinem sequimur. Ad superstitionis idololatricæ classem ibidem, præter idololatriam strictè dictam crassam & subtilem, referuntur *mandata divina & revelationes falso credite*, ut & *enthusiasmus*. Ad alteram classem, quæ errores circa modum cultus continet, superstitiones pertinent, quæ ex *falsa interpretatione* legum divinarum originem ducunt; *Religio* deinde *superficiaria* ac *idolotheotica*. Succedunt deinde superstitionum species, quæ indirectè circa numinis cultum verlantur; ubi homines aut mediis gratiæ, aut rebus creatis plura tribuunt quam fas est, vel ea quæ par non est; huc pertinet abusus *mediorum gratiæ* supersticiosus, *Magia & artes magicae*, *Astrologia judiciaria*, superstitio circa *plantas, lapides, animalia, literas, characteres, amuleta, periapta, omina &c.* *Fatalitas* credita certorum *temporum, locorum & nominum*; aliæque artes divinatoriæ, utpote *Geomantia, Oneiromantia, Chiromantia* ac varia *Sortilegia*. conf. si placet, *Limborchius*, l. c.

§. IV.

Sigitur omnis generis superstitiones, quæ in patria occurrunt, considerationi nostræ subicere vellemus, in ampliori certe studio nobis decurrendum esset, quam vel ingenii tenuitas vel curta suppellex tentare permittit; haud enim exigua adhuc in borealibus his terris viget superstitionum multitudo, licet numerum earum nemo iniverit; ex iis vero, quæ nostra detegere potuit inquisitio, magna

gna quidem pars ejus est indolis, ut ad Theologicum præcise orum spectet; tamen reliquæ ita multæ numero sunt, quæ philosophico specimine explicari possent, ut cum descriptioni manum adplicuerimus, respectu præsertim ad præsentem rerum nostrarum statum habito, consilium mutare necesse habuerimus; adeo ut breviter tantum nonnullas generaliores indigitare constituerimus observationes, quæ nobis in superstitiones patriæ inquirentibus enatæ sunt, additis, ubi necesse judicatur, exemplis; prolixiorum singularum explicationem alii tempori atque opportunitati, si DEO ita visum fuerit, reservantes.

§. V.

SI naturam & originem superstitionum, quæ in patria vigent, paulo curatius indagaverimus, facile patebit varii easdem generis atque indolis esse. De causis superstitionum in genere alii egerunt; conf. *Buddei thel. de ath. & sup. p. 773.* Pravi hominum affectus, *levitas* et *credulitas* eorundem, ignorantia & quandoque temeraria aut perverse applicata sciendi cupido superstitiones generavit; ita e. g. fuit tempus, cum *opinio* scientiæ secretarum artium haud parvi esset ad existimationem & honores momenti; & de cetero, *ambitionis* furor multos ad quærendum prohibitas artes stimulavit; *avaritia* foecundissima superstitionis mater est: conf. *BUDEI Theol. Mor. Cap. I. sect. IV. §. LXXI. p. 124.* Et plurimæ quidem superstitiones circa
con-

conservandam & augendam rem versantur. *Voluptas* filtris aliisque ejusmodi originem dedit; *invidia* & *odium* nocendi prohibita & magica media quæsiuit &c. *sebitas* & *credulitas* vanis fabulis & ineptis artibus locum dedit, quæ, *ignorantia* iisdem favente, vim ac robur adeptæ sunt. *Sciendi* vero *cupido* miserum & lacerum in hisce vel nugis vel impietatibus cognitionis systema quæsiuit.

§. VI.

SEd, ut ad specialiora veniamus, observatum nobis est, multas adhuc quibusdam in locis superstitionis ethnicae reliquias superesse; e. g. *Omina*: mala habentur omina (*Det är ondt åt*) cum proficiscenti primo obviam fit anus; cum abiens super sinistrum humerum respicit; cum lepus transcurrit viam, cum dexter primo pes tibialibus indutus fuerit, aliaque plurima; ut bona taceam *omina*. Huc pertinet quoque dierum quarundam venditata, locorum & nominum fatalitas; item abstinencia a nendo die *Jovis*, post crepusculum, quæ *Jovem* se sanctificare (*helga Thor*) prædicant aniculæ; consistit autem illa sanctificatio in omissione laboris, qui circumrotando peragitur. Nec a vero ab simile est superstitionem illam sacrificium aliquod *Frigæ* aut *Cereris* nostræ sapere, quando peracta messe, manipulus segetis in agro relinquitur, cui ad terram reflexo, tres imponuntur lapides, eum in finem, ut proxima quoque læta fiat messis.

§. VII.

§. VII.

Cabalisticae quidem traditiones Judæis propriae sunt; illis tamen quædam valde similia in paganismi tenebris occurrunt, præsertim quoad argumenta pneumatica & secretas artes. Nota sunt Cabalistarum de quatuor generibus elementarium spirituum somnia; ejusdem farinae sunt præjudicia vulgi de semi spiritibus eorumque viribus & effectibus; tales sunt *Nympha SkogsRå / Najades SidRå / Laræ Fontegubbar / Geni Wårdnader / Nani Dvärgar / it: BårgeRå / Bårg-troll eller gubbar / Næcken / Strömlarlar / Älfvor / Gastar &c.* de quibus singulis multæ narrantur fabulæ. Habemus autem hic latissimam superstitionum scatiginem. Omnes enim hæ semi spirituum species vario superstitionis genere à non paucis ex rudi plebecula coluntur. Adducamus exempla nonnulla: quando pariunt foeminae exacte fores & fenestræ claudendæ sunt, ne infans surripiatur & supposititiis, quem *Bystinge* vocant, ejus in locum substituatur; tales lubinde judicant morbosos infantes esse, quos si in fornacem ardentem se injicere velle simulaverint, proprios se recepturos credunt. Aquam ad lavandum intrantes, cultrum prope litus fundo infigunt. Etenim chalybs quam plurimis occasionibus multæ utilitatis & insignium virium esse putatur; perinde ac cortex Laureolæ, cujus manipulum ligamentis tibialium appendentes securos se ingredi opinantur. Huc pertinent superstitiones in via errantium, oblatio.

lationes superstitiosæ in fontibus, (Offer-fällor) fluxu &c lapidibus unctis, Ålsammar; Cibi laribus positi; item, angvium domesticorum & genialium cura, ut alia innumera prætereamus.

§ VIII.

AB antiquis retro temporibus studium inter homines obtinuerat, tam res secretas & absconditas peruestigandi, quam scientiam rerum sublimium sollicite occultandi. Talis occulta scientia olim sub Chymix nomine veniebat. Hinc philosophandi ratio symbolica & fabularis, quæ iterum multarum superstitionum mater est. Et quidem ipsi ethnicorum Sapientes, quibus sæpe & religionis & reipublicæ cura atque administratio incubuit, consulto superstitionibus plebem imbuerunt, ut eandem sibi facilius obnoxiam redderent. Fabularis quoque gustus ad ipsam se haud raro extendit historiam, ut variis mirabilibus & superstitiosis narratiunculis tamquam coloribus exornaretur & iisdem tamquam velis implicaretur rei veritas; qualia exempla in historiis patriis antiquioribus, vulgo (Sæger), frequentissime apparent.

§ IX.

PRæterea superstitio cum idololatria communes habet origines. Si consideraverimus conceptus veterum ethnicorum erroneos de rebus primis, DEO, mundo, spiritibus & anima, haud difficile perspiciemus, cur ad nefandas plurimas superstitiones prolapsi sint, quarum adhuc supersti-

tes quasdam in §. VII. tetigimus; addimus jam cultus idololatrici mortuorum, qui antiquis temporibus obtinuit, superstitiones circa spectra & apparitiones reliqua; citare etiam possemus per plurimos fallos DEUM colendi modos &c. De superstitionibus magicis in sequentibus forte agemus.

§. X.

INter primarios autem superstitionum fontes jure refertur ignorantia atque errores in Naturali scientia; cum enim vires corporum & agendi rationes non intelligerent homines, ad somnia metaphysica confugerunt rationes effectuum naturalium reddituri; hinc placatis & sibi propitiis redditis spiritibus geniiis &c. quibus vires & effectus naturales tribuebant, multa efficere se posse existimabant; nec curarunt an media & gestulationes cum re intenta convenirent; unde per plurimam ridiculam magicam & prohibitam artes: Trolleri/ Strick/ Signeri &c. Sæpe etiam ex rebus simul observatis diversissimis unam alterius causam inepte judicarunt; unde plurimam fabulam superstitionis atque superstitionis contra mala & infortunia remedia.

§. XI.

Succedat Astrologia judiciaria illique cognatae artes divinatoriae, quarum per plurima adhuc restant apud vulgus vestigia. Refertum est exemplis huc pertinentibus Calendarium rusticorum perpetuum quod Bonde-Prastisa dici consuevit; somniorum etiam nugaces interpretationes hic locum habent, tympanumque Lappenum (Lapptrumman), quod divi-

nan-

nandi peculiare est instrumentum; ut alias de futuris judicandi vanissimas rationes, quæ multæ adhuc variis in locis vigent, silentio prætereamus.

§. XII.

Maximam autem superstitionum vim Religio Romano-Catholica invexit, & id quidem, tum ipsius Sectæ in genere, tum etiam sectatorum in specie vitio. Quod multa dogmata superstitionosa doceat hæc ipsa, quam loquimur, ecclesia nemini potest esse ignotum; neque dubium est multas, quæ adhuc restant superstitiones in patria inde oriundas esse. Utpote consuetudo cruce signandi res quaslibet, variorum locorum inanis cultus (*) itemq; dierum; Clerus præterea papalis consulto superstitionibus plebem involvebat, ut suum in hominum conscientias imperium stabiliret lucrumque multiplicaret. Quem in finem non tantum enatas superstitiones callide fovebat & in usus convertebat suos; sed fraudibus quoque ac mendaciis immensum augebat. *GUNN* in lectionibus variis Vol. 2. p. 577. Seq. docet quomodo prædicatione *Leobitii* de supremo judicio sineque mundi An. 1584. venturo, ad emungendum credulos pecunia usi sine sacerdotes pontificii; inducedant enim rudem ple-

B₂

be-

[*] e.g. Offerkällor, korsvägar ic. Älfrven och offer, kyrkior, såsom Bredstad i Småland och Ristebäck i Westergötland, til hwilka gifwes årl. isfrån andre orter ansenlige Penningar; To då man ger til dem, säger gemena hopen, at man i wisshet får sin önskan.

beculam ad instituendum plurima jejunia & ad faciendum largas oblationes, ut finis mundi & extremum judicium paulo longius differretur. Hujus adductis verbis addit *BÆLIUS*; En auctorem, qui insinuat quomodo Clerici fovebant callide hunc terrorem, ut oblationes sibi acquirerent; piscabantur in turbido; norunt ex omnibus lucrum facere. *Diët. Tom. 3: p. 94.* Huc referri possunt superstitiones circa candelas nocte nativitatis domini ardentes, circa sacramenta ex. g. quando hostia seu pane consecrato morbos curare volunt; quod aquæ, quæ ad baptismum infantum adhibetur, ramenta ex trunco, qui secandis lignis inservit, (*Huggestossen*) injiciunt, ne ignominiosa morte, scilicet, pereant nati. Similiter infantes qui tardius ingredi discunt, quando canit ad altare sacerdos, manu ducendi sunt; & sub toto illo tempore quo infans baptizandus abest, periculosissimum judicatur, si mater terram tetigerit. Innumera circa benedictionem sacerdotalem & nuptiarum solennia occurrunt superstitiones. Si ligamenta calceorum laxaverit sponsa, ad benedictionem accipiendam progrediens, dulce evadet conjugium ejus, & si brachium sub actu copulationis posuerit ante sponsum, summum sibi domesticum vindicabit imperium. Alij casu fracta in vestimenta sponsæ inserta sterilitatē ei inducere creditur. Multum nimirum e re sua esse opinati sunt papicolæ, si rerum imprimis sacrarum idololatricum cultum introducere possent. Nec pau-

paucæ exorcismorum supersunt reliquæ, vana umbra charismatum antiquæ ecclesiæ, sed terribima superstitione conspurcata magicis & dæmoniis artibus similior. Etenim circa absconditorum thesaurorum effusionem, morborum apud homines & animalia curationem &c. nomine divino tam turpiter abutuntur supersticiosi, ut satius sit reticere quam publicare quas adhibent formulas.

§. XIII.

Pessima est consuetudo fabulosis & mendacibus minis infantes territandi; peccant quoque matres & nutrices, cum, ut infantulos ad agendum vel omittendum aliquid inducant, fallas & ineptas rationes allegant; licet enim matura ætas has tenebras dispellere possit, multa tamen sæpe remanent, apud rēdiores præsertim, eo modo hausta præjudicia & superstitiones, atque etiam subinde in plures generationes propagantur.

§. XIV.

Sæpe quoque nebulones vidimus hominum credulitate abuti & multa, quæ per jocos dicta aut facta sunt in superstitiones abivisse: juvenis quidam rogatus à muliercula, ut consilium daret quomodo illud malum avertere posset, quod vitali sui morerentur & nulli ad maturam ætatem pervenirent, schedulam tradidit cui inscripserat: hvita falsi
war och rda/ wola de inter lestren sã sã de bli dda;
hanc linteolo accuratissime involutam in bovili deponere jussit, addito monito, ut simul summa studio

dio vitulos curaret; quod cum illa diligenter faceret, cessavit illud infortunium & mirifica vis schedulæ tributa est; adeoque late hæc propagata est superstitio, ut tandem, cum auctor schedulæ in honorifico constitutus esset munere & magnos in manu cruciatus pateretur, anicula ab uxore ejus arcessita eandem schedulam manui ejus admo-
veret, quam ipse evolutam agnovit. *STIERNHIEL-
MII* locus, cum pediculum microscopio impositum
cuidam tamquam spiritum suum familiarem monstra-
ret, ut similem superstitionum originem demonstrat,
ita auctori suo haud parum excitavit incommodi.

§. XV.

Consulto autem fingunt & propagant supersti-
tiones empirici & qui secretarum artium sci-
entiam profitentur, vernaculo sermone (*Floß/ Wiß-
gewinnor &c.*) illi enim, nisi subfuerit magia dæmoni-
ca, omni nisu, omnibus suis gesticulationibus &
cæremoniis nihil aliud agunt, quam ut hominibus
imponendo lucrum faciant; & ex hoc proinde fon-
te haud exiguus superstitionum numerus manavit.

§. XVI.

Licet autem superstitiones, quatenus tales, va-
næ sint, ridiculæ, noxiæ, impiæ, non tamen o-
mni caret utilitate prudenter instituta in easdem
inquisitio. Primo enim maximo & ecclesiæ & rei
publicæ bono extirpantur superstitiones atque ex
animis hominum evelluntur; id quod fieri nequit,
nisi prius detectæ fuerint & vanitas earundem ob
oculos

oculos posita; vix enim ~~pro~~ civilis contra vim
 superstitionis aliquid potest, nisi cum ratione præ-
 ditis rationibus agatur. Secundo: prodest hæc in-
 quisitio ad vindicandum famam & innocentiam ho-
 minum falso magiæ suspectorum, cujus criminis, ex
 causa, rudioribus seculis præstantissimos quosque
 viros insimulatos deprehendimus, quos egregie de-
 fendit *NAUDEUS*. Memorabile prorsus exemplum
 superstitionis epidemice furentis suppeditat secu-
 lum superius sub inquisitionibus in eos institutis,
 qui commercii cum dæmonibus accusabantur; quo
 magis enim in reos læviebat justitia, eo la-
 tius serpebat suspicio criminis; adeo ut tan-
 dem deprehensum sit dolos infernalis im-
 storis prorsus alios esse, quam initio credebatur; &
 immortalis profecto laude dignum judicamus, *AN-
 DREAM NORMORÆUM* Sacellanum tunc temporis in
 Mora Dalekarliæ, postea ibidem Pastorem, qui,
 postea quam quindecim reis, cum extremo supplicio
 plecterentur adfuisset, intereaq; temporis rem omnem
 diligenter & maturo cum judicio examinasset, plu-
 rimorum innocentiam, excussis eorundem conscien-
 tiis, deprehendisset, atque subinde Comissionem,
 ut vocabatur, Regiam de singulis perinde ac ge-
 neratim plurima, sed frustra, monuisset, tandem au-
 sus est solidissimis argumentis apud Sacr. Reg. Maje-
 statem processum usitatum dissuadere; quod ipsum ad
 consopendum hoc malum maximi fuit momenti.

§. XVII.

TAndem deprehendimus quoque sub velo su-
 per-

perstitutionis aliquid boni latere, quod in usus nostros convertere possemus. Fragmenta enim hic inveniuntur experientiae plurimum seculorum, item Philosophiae fabularis & symbolicae immo & esotericae. Inter superstitiones enim Patriae suppetunt, Immo *monita moralia*, licet additae sint rationes ridiculae, ex effectibus falsis physicis &c. petita, e.g. conjuges arcte conjunctis & invicem applicatis pedibus cubitare debent, ne mali se inter eosdem collocent genii, quo ipso tolerantia mutua introducitur. Ne demortuorum ossa violentur, mali creditum est ominis colles sepulchrales effodere, qui etiam alicubi dicuntur (*Ulfhöggar*).

II:do monita oeconomica: infelix evadet piscatura, si saeminae aut infantes retia calcaverint; facile enim, si permissum id esset, eadem lacerarentur. Ex cibo animalidestinato edere non licet, tum enim animal contabescet. Vituli ex patina bibent tantae profunditatis, quantae proceritatis cornua eos volumos accepturos; femoralibus heri circumvolvi debent cornua vitulae, quando primum mulgetur; equus coemtus primo cibum capiet ex menta heri; quibus omnibus & similibus cura animalium cicurum inculcatur. Sedile supinum inspicere morbum oculorum excitat, & alia ejusmodi rerum domesticarum curam insnuant, ut omnia ordine fiant.

III:tio Plurimae occurrunt prudentiae regulae; quando in contractibus manus junguntur Chirotheca interponenda est, h. e. cauti & circumspecti

esse debemus nec nudos nos alteri præbere; culter acie sursum versa si jacuerit pedes angelorum lacerare dicitur; facile enim inde aliquis læderetur. Infantem recens natum osculari debet mater, si revalere voluerit; amorem enim maternum id ipsum confirmat; Plurimæque numero aliæ sunt superstitiones, quarum videntur id intendisse autores, ut animum hominibus adderent, ad labores, circumspeditionem, industriam &c. excitarent. 4:to Facta heroica & prudentia sæpe superstitionis coloribus depinguntur, ut memoria eorundem eo facilius conservari possit; latent igitur in superstitionibus traditionis quoque historicæ fragmenta.

§. XVIII.

Aliquanto autem majoris momenti esse videntur ea, quæ ad rem medicam & physicam pertinentia ex superstitionum cœno colligi possunt; sed est etiam illud argumentum prolixius quam præsens ferat brevitatis: vidimus anum conceptis verborum superstitionis formulis equum junctura pedis divaricata claudicantem sanasse; cæremoniæ autem & gesticulationes adhibitæ ita comparatæ erant, ut manuum robore junctura restitueretur, licet effectum medica ipsa verbis tribueret. In febribus intermittentibus bibendum dicunt ex calceo adulteræ; graveolentia enim sæpius eum morbum curant. Numus, qui ori cadaveris immisus fuit, vel proluvies angvillina vino combusto immixta, bibentem cupiditate hujus liquoris liberare creditur; sed res ejusmodi naturaliter nauseam excitant. Infinitis aliis curationibus superstitionis additæ sunt circumstantiæ, quæ si

prudenter demantur, remanet quod sanum est. Circa fabulam antea citatam de infantibus supposititiis observandum, quod aër liberior recens natis nocet. Neque pauca superstitiosa vulgi physica & naturalis, ita dicta, magia continet, quæ attentionem merentur. Dantur multi abstrusi rerum naturalium effectus, quorum cognitionem per traditionem nonnulli ex vulgo acceperunt; & licet magni laboris fuerit historiam naturæ à fabulis purgare, nec tamen penitus Heraclito refragamur, qui dixisse fertur: τὰ θεῶν τὰ πολλὰ δι' ἀπίσταν μὴ γινώσκονται, multas divinas & præclaras res ab hominibus ignorari propter incredulitatem. Indigitabimus unum modo alterumve exemplum, utpote: curationes sympatheticæ nonnullæ: injectio salis in ignem, cum lac effervesceffens effusum fuerit, ne vaccarum mammae inflammantur, at *kon ei må bli pårspant*. Ferro ignito in excrementa injecto plectunt aniculæ nebulones. Incendia & campanarum pulsatio contra tonitrua creduntur valere. Nec attentione indignæ sunt fabulæ de phænomenis quibusdam meteoricis, utpote: *red bergubbar/ drakar/ flågebrand/ item/ drake-gods/ Alf-wedans* &c.

§. XIX.

DE superstitionibus magicis in patria obviis multa quidē adhuc monenda haberemus; sed si vel maxime admitteremus distinctionem Bellomontii magi inter *magos* & *fortiarios*, conf. Thuanus de vit. sua lib. 6 p. 1233. & quæ ad priores pertinent tantum tangeremus, peculiarem tamen illa poscerent operam. His igitur subsistentes, manum de tabula,

SOLI DEO GLORIA.

Lyck = önskan
Til Herte RESPONDENTEN.

Om man til Pindi Nögder
Hinner/ så at man är nögd/
Svettas och arbetas bör/
Möda arbet aldrig spara/
Utan städse flitig vara
Och ei swårhet rädas för.

En flot Lärarmästarinna/
Lärer detta hvarje timma/
Som wid namn sig kallar så:
Jag ERBJUDER HJERTEN menar/
Som med mig sig här förenar//
Är derom ei twiflas må.

Derpå fram exempel föra/
Man ej håller värdt at giöra
I the lärdas flock och hop/
Hvar en Sielf det kan besinna/
Det det lätt här effersinna/
Utan mycket tahl och rop.

Detta har du nogsamnt funnit
Nu/ M J N B R D N/ när du har hunnit
Dit/ din möda aldrig Sparr/
Såka wißhet wert/ med mehra
Hwad man bör städs högt värdera/
Som af ährbarhet har ära.

Then som ther på wil nu twila/
Till Dit arbet han må sita/
Som i Liuset gifwes här/
Så skall prof och Snille finnas/
Som ett kunnat rätt'lig winnas/
Utan möda och besvär.

Derför' önskan min skall wara/
Som skall mot all tiden Swara/
Att Din möda må bli lönt/
Af then stora himla-guden:
Han tig gifwe och then struden/
Att Du blir med LÅGEN frönt.

uttradt af Herr Auctorens uprichtige
Wän och Bror

JONAS DAHLGREN.

EIDEM

UNde SUPERSTITIO & ludibria p'urima manant,
Quae priuant sanctum iusta formidine Numen,
Ingens prodia, FRATER, praestantis ab arte,
Pergito sic capies felicitis dona laboris,
In caelis superant, his quae maiora manebunt.

animo fratri meo festino
gratulatur,

Upsalia d. XX Martij MDCCXLY.

MAGNUS M. SIÖBERGH.
Öfve-Gestur.